

Barn och ungas röster om corona

En undersökning med barn och unga 4–18 år om coronapandemin våren 2020

Det sämsta med corona är ...

... att man inte får krama och pussa de gamla. Man får inte pussa barn som inte bor i samma hus.

4 år, Västmanland

Det sämsta med corona är ...

... att jag inte kan gå i skolan. Att jag inte kan träffa mina vänner och släktingar. Det känns tråkigt och sorgligt att tretton års skolgång slutar så här. Jag hade inte sett fram emot fester, utspring och flakåkning, men att inte få krama lärare och klasskompisar hejdå är sorgligt.

18 år, Stockholm

Innehåll

SID

3	Barn och ungas röster om corona	3	Sammanfattning
----------	--	---	----------------

5	Inledning		
----------	------------------	--	--

6	Metod	6	Webbenkät
		6	Vad kan man säga om skillnaden mellan de som avbröt enkäten och de som fyllde i hela?
		6	Hur bor barnen som deltog i studien – eller hur är representativiteten?
		6	Vilka län finns representerade i studien?
		7	Analys

9	Resultat	8	Finns det något som du är orolig för?
		10	Vad är det bästa med corona?
		12	Vad är det sämsta med corona?
		14	Ungdomarnas tillit till, och behov av, information
		15	Har barn och unga påverkats av coronapandemin?
		18	Kan även barn 4–6 år svara meningsfullt på öppna frågor om pandemin?

19	Vad kan vi lära oss utifrån barn och ungas tankar om corona?	20	Social hållbarhet
		20	<i>Familj</i>
		20	<i>Trängsel och stress</i>
		21	Klimatet – Gretas generation
		21	Ojämlighet förstärks – vi måste agera för att skydda de sårbara familjerna
		22	Existentiella frågor
		23	Barn som informationskonsumenter
		24	En "jättejättejätteläskig corona som har ingen kropp och äter människor"

Barn och ungas röster om corona¹⁾

Sammanfattning

Tillsammans med Länsförsäkringars Forskningsfond har vi genomfört en unik studie där över 1 000 barn och unga i åldern 4–18 år har gett oss sin syn på coronapandemin och delat med sig av sin oro och sina tankar. Och vilken rikedom det finns i dessa tankar!

Kloka, initierade, roliga, allvarliga, bekymrade, hoppfulla och engagerade svar som fått oss forskare att både skratta rakt ut, torka tårar och tänka efter. Det finns mycket att lära av barnen, både när det gäller framtida samhällskriser men även hur vi i detta nu kan agera för ett mer socialt, ekonomiskt och klimatmässigt hållbart samhälle.

I studien deltar barn från hela landet och med alla boendeformer (villa, bostadsrätt och hyreslägenhet). Trots det är det en större andel barn i denna studie som kommer från bättre socioekonomiska förhållanden än genomsnittet. Det gör att slutsatserna inte kan antas gälla alla barn och unga i Sverige.

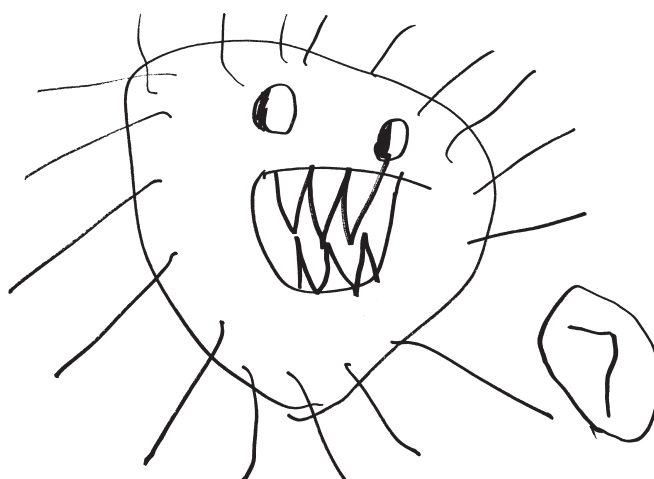
I undersökningen ställde vi oss flera frågor; om barn och unga påverkats av coronapandemin, om barn så unga som 4–6 år kunde ge meningsfulla svar om pandemin och hur barns och ungdomars informationsbehov såg ut.

Även om förskolan och grundskolan har hållit öppet så har barn påverkats tydligt av pandemin. Oro för sjukdom och död var mycket vanligt hos alla åldrar. En rubbad fritid och mindre tid med kompisar, inställda aktiviteter, kalas och annat som barn och unga sett fram emot nämndes ofta. Vardagen och studierna påverkades tydligast för gymnasiestudenterna som fick ta ett stort eget ansvar för att strukturera sin vardag och bedriva sina studier.

Enkätsvaren visade övertygande att barn 4–6 år förmår att uttrycka sina tankar och känslor på ett mycket bra sätt om något så abstrakt som en pandemi, bara de ges tillfälle och får rätt sorts frågor.

Ungdomar generellt hade stor tillit till myndigheter när det gäller information om corona. Både barn och unga var tydliga konsumenter av nyhetsrapporteringen, mer eller mindre frivilligt. Hela 70 procent av ungdomarna uppgav behov av mer information riktad till just dem.

Utifrån barnens svar om vad som är bäst och sämst med corona, vad de oroar sig för och hur de resonerar kring

"Elak, dödar, rädd!", 7 år

information kan viktiga slutsatser dras för framtiden, men även om vad vi kan göra redan nu.

Om barnen får bestämma om framtiden blir det mer tid med familjen, inklusive den äldre generationen. Även en mer klimatvänlig livsstil, mindre skolstress, mer tid i naturen – både inom skolan och på fritiden – mindre trängsel i offentliga miljöer, mer sammanhållning i samhället och ekonomisk trygghet för alla står på önskelistan. Om barnen får bestämma bör de vuxna tänka till kring hur mycket de jobbar och reser och hur mycket av barnens tid som fylls av pendling och aktiviteter istället för umgänge med familjen, rörelse, återhämtning samt utveckling och lärande i egen takt. Skolan ger i en sådan värld flexibilitet för att delvis delta online hemifrån.

Barnen behöver ses som en viktig egen målgrupp för samhällsinformation i samband med kriser. Många ungdomar önskade mer information speciellt riktad till dem och uttryckte samtidigt en hög tillit till både traditionella medier och myndigheter när det gäller information om corona. Att rikta nyhetsinformation direkt till ungdomar kan skapa delaktighet och minska deras rädsla och känslan av att vara överrumplad av hemska nyheter. De yngsta barnen

¹⁾ Vi har konsekvent valt att använda ordet "corona" i kommunikationen med barnen och om studien.

försöker förstå "den dumma coronan" på sitt sätt. Är det ett monster, en "jättejättejätteläskig corona som inte har en kropp och äter människor"? Eller är det bara "fult" och "dumt"? Vi behöver sagor och berättelser som hjälper de yngre barnen att förstå både hur sjukdomen sprids och hur man kan skydda sig, men som också berör de existentiella tankar som många barn bär på i spåren av corona.

Barnens oro bör tas på största allvar. De flesta är oroliga för sina äldre släktingar – därför är det viktigt att den äldre generationen aktivt håller kontakt och visar hur man gör för att skydda sig. En del barn är oroliga för en förälder i riskgrupp eller att bli ensam kvar om en ensamstående förälder dör. En del är oroliga för familjens ekonomi i

krisens spår, en del för sin framtid. Kommer jorden att gå under? Kommer det här någonsin att ta slut? Kommer jag eller någon jag älskar att dö? Det är tunga tankar att bära på. Att få dela oron med en vuxen som bryr sig kan vara skönt. Pandemin är också en möjlighet att diskutera viktiga existentiella frågor med barn och unga.

Slutligen är det tydligt att även bland barnen lider de sårbara mest av en samhällskris. Ekonomisk otrygghet, försämrad psykisk hälsa och trångboddhet blir värre och påverkar mer när det är kris. Samhället måste vara vaksamt och öka samverkan kring barn och unga som riskerar att halka efter i sin utveckling och sitt lärande.

Anna Sarkadi

Lisa Sahlin Torp

Anna Perez Aronsson

Antonia Tökés

Natalie Durbeej

Karin Fängström

Fatumo Osman

Raziye Salari

Anna Fäldt

Kine Johansen

Inledning

I början av april 2020 var Sverige mitt i en brinnande pandemi. Vi visste att det nya viruset kunde döda människor och att det spred sig snabbt i samhället. Störst risk hade de äldre – det verkade som att viruset bara orsakade lindrig sjukdom hos barn och unga. Intensivvården fick allt mer att göra och varje dag var nyheterna fulla med rapporter om nya sjuka och döda. Många åtgärder kom på plats, men förskolor och skolor hölls öppna som ett tydligt ställningstagande för folkhälsan i bred bemärkelse.

Men betyder det att barn inte berördes särskilt mycket av pandemin? Eller hade de egna tankar och funderingar? Var de rädda, oroliga? Hur såg de på information och åtgärder för att minska smittspridning? Och hur långt ner i åldrarna kunde man ställa frågor om pandemin och få meningsfulla svar?

Forskargruppen CHAP vid Uppsala universitet har vana att prata med barn om olika saker. Vi ställer frågor om allt möjligt, även svåra saker. Och vi var förstås nyfikna på vad barn tänkte om "corona". Vi ville få fram barnens röst i den historiska händelse som Sverige befann sig i – medan den pågick.

Länsförsäkringars Forskningsfond, å sin sida, funderade på vad man kunde göra kring barn och unga och pandemin: Kunde man hjälpa till på något sätt att skaffa fram kunskap som kan vara barn och unga till gagn? Fanns det några idéer som snabbt kunde genomföras?

Ett första möte ordnades och det blev startskottet till ett intensivt samarbete under en väldigt annorlunda vår i Sverige.

Coronaviruset, tjejen, killen och folksamlingen, 6 år

Metod

Webbenkät

Vi använde oss av en anonym webbenkät med separata ingångar för barn 4–12 år och ungdomar 13–18 år på sidan barnochungaomcorona.se. Barnen uppmanades att fylla i enkäten tillsammans med en förälder, medan ungdomarna fyllde i enkäten själva. Det fanns länkar till olika informationssidor för barn och föräldrar om covid-19.

Enkäten spreds via både traditionella och sociala medier. Barn besvarade nio frågor inklusive bakgrundsfrågor, varav fyra var öppna frågor, och ungdomarna besvarade 16 frågor, varav sex var öppna frågor. Det fanns också möjlighet att ladda upp bilder som barnen själva ritat eller tagit. Kriteriet var att det inte fick förekomma personer som gick att känna igen på bilden.

Enkäten var öppen 21 april till 31 maj 2020 och påbörjades av totalt 1 463 barn och unga. Fullständiga svar erhöles från 75 procent av de svarande, totalt 1 106 barn och ungdomar. Det är ett väldigt högt antal svar i en kvalitativ studie med öppna svar. Länsförsäkringars Forskningsfond skänkte 50 kronor per svar till en barnrättsorganisation för de första 1 000 svaren. Fördelningen var BRIS 23 procent, UNICEF 29 procent, Rädda Barnen 30 procent och ECPAT 18 procent.

Som forskare vill man veta hur de som har svarat på enkäten skiljer sig från befolkningen i stort. En viktig faktor att ta hänsyn till är socioekonomisk status. Den är viktig eftersom utbildning och inkomst påverkar hälsan och förutsättningarna för att klara en kris. Det är också viktigt att veta om alla grupper i samhället är representerade i undersökningen.

För att göra undersökningen enkel ställde vi väldigt få frågor. Den enda frågan som säger något om socioekonomisk status är boendeform; om man bor i villa/hus, lägenhet man äger eller lägenhet man hyr. De som bor i hyreslägenhet har enligt Statistiska Centralbyrån i genomsnitt lägre inkomst än de som bor i lägenhet som de äger och bäst inkomst har de som bor i hus eller villa, även om det kan skilja sig lite i landet hur det ser ut. Därför användes frågan om boendeform för att ge en indikation om socioekonomisk status i studien.

Vad kan man säga om skillnaden mellan de som avbröt enkäten och de som fyllde i hela?

Fler 4–5-åringar avbröt enkäten jämfört med de äldre grupperna. Det ses ingen skillnad mellan gruppen som har svarat på hela enkäten, och de som inte har gjort det, när det gäller vilken typ av bostad barnen bor i för barn 4–12 år.

Dock hade vi inte denna information från alla barn som avbröt. När det gäller ungdomarna så finns det en skillnad i boendetyper mellan de som svarat och de som avbröt. Andelen som bor i villa är större bland gruppen 13–18-åringar som har svarat på hela enkäten än i gruppen som inte har gjort det: 74 procent bland de som svarat på hela jämfört med 60 procent i gruppen som inte har svarat klart.

Hur bor barnen som deltog i studien – eller hur är representativiteten?

Om man jämför fördelningen av boendeform bland barnen 4–12 år som deltagit i studien med befolkningsstatistik, är det en mindre andel av 4–12-åringar i studien som bor i hyreslägenhet, jämfört med vad det är i befolkningen: 26 procent av barn 0–12 år i Sverige bor i hyreslägenhet (SCB, 2019²⁾) jämfört med 18 procent av 4–12-åringarna i studien. På samma vis är det en större andel av barn upp till 12 år i studien som bor i villa/småhus jämfört med riket: 58 procent av barn 0–12 år i Sverige bor i småhus³⁾ (villa/parhus/ etc) jämfört med 64 procent av barn 4–12 år i studien.

Även bland 13–18-åringarna i studien är det en större andel som bor i villa, jämfört med i befolkningen: 74 procent av 13–18-åringar i studien bor i villa jämfört med 60 procent av 13–19-åringarna i riket (SCB, 2019). Det är också en mindre andel som bor i hyreslägenhet bland de som har svarat: 17 procent av 13–18-åringarna i studien bor i hyreslägenhet jämfört med 23 procent av 13–19-åringarna i Sverige (SCB, 2019).

Sammantaget kan detta tyda på att barn i studien kommer från något bättre socioekonomiska förhållanden än ett representativt urval av barn och unga som bor i Sverige. Det gör att slutsatserna inte kan generaliseras till alla barn och unga i Sverige.

Vilka län finns representerade i studien?

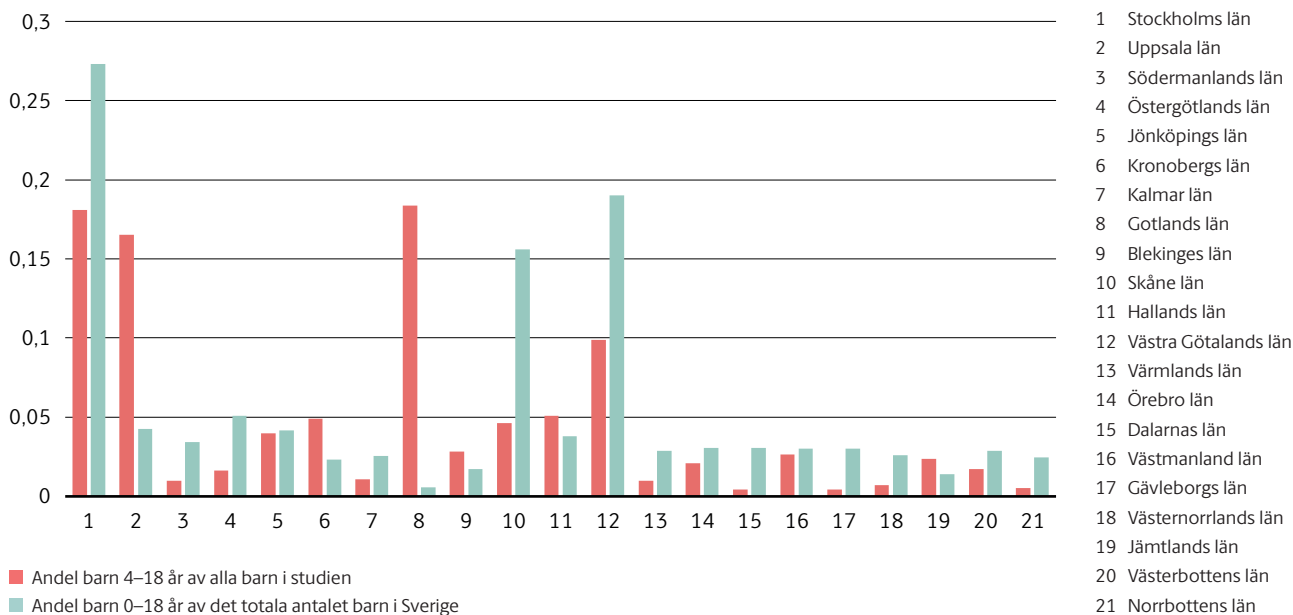
Även om alla län är representerade motsvarar fördelningen av svaren i enkäten inte riktigt andelen barn som bor i de olika länen i Sverige. Det finns en klar överrepresentation av Gotlands län och Uppsala län, sannolikt på grund av större lokalt medialt intresse för studien. Storstadslänen Stockholms län, Västra Götalands län och Skånes län är underrepresenterade i studien.

²⁾ SCB 2019, källa för siffror på boendeform i riket.

³⁾ I siffrorna för boendeformen "småhus" från befolkningsstatistiken har inkluderats alla barn som bor i småhus oavsett ägandeform. Majoriteten utgörs av äganderätt men en mindre andel är småhus bostadsrätt eller hyresrätt.

Andel barn per län i studien jämfört med riket

Diagrammet visar andel deltagare per län jämfört med andelen barn per län av det totala antalet barn 0–18 år i Sverige.⁴⁾

Analys

De öppna frågorna analyserades med hjälp av kvalitativ innehållsanalys⁵⁾. Två forskare kodade barnens svar oberoende av varandra och samstämmigheten visade sig vara stor, vilket är vad man eftersträvar i denna typ av analys. Koden samlades ihop till större kategorier och dessa i sin tur samlades i teman. Det är således teman, kategorier och koder som presenteras som resultat.

Vidare ställde vi ett antal flervalfrågor till ungdomar 13–18 år. Dessa redovisas delvis som andel ungdomar som svarat på de olika alternativen och delvis som resultat av statistiska analyser, exempelvis när vi jämfört svaren utifrån boendeform eller ålder.

Eftersom studien är i första hand kvalitativ redovisar vi svaret på frågorna om barn och unga påverkats av pandemin och om barn 4–6 år kunde ge meningsfulla svar om pandemin med hjälp av citat direkt från barnen.

I rapportens sista kapitel gör vi en sammanställning av de här tre olika resultattyperna, alltså kodningen, statistiken och citaten, för att lyfta fram några framträdande lärdomar från undersökningen. Här sätts också en del av resultaten i relation till andra undersökningar och forskning.

⁴⁾Källa för andel barn per län i Sverige: SCB statistikdatabasen, befolkningsstatistik 2019.

⁵⁾Graneheim UH, et al. Qualitative Content Analysis in Nursing Research: Concepts, Procedures and Measures to Achieve Trustworthiness. Nurse Educ Today 2004; 24: 105–112.

Resultat

Finns det något som du är orolig för?

Den vanligaste formen av oron var oro för sjukdom och/eller död: 63 procent hos de yngre och 56 procent hos de äldre barnen. "Ingen oro" var signifikant ovanligare hos de äldre ungdomarna, 16–18 år. Det fanns ingen skillnad utifrån boendeform mellan att ha och inte ha oro.

Resultat från kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på frågan: Finns det något med corona som du är orolig för?

Tema 4–12 år

	Kategori	Kod
Ingen oro, 24%	Ingen oro	Ingen oro
Oro för sjukdom/död, 63%	Oro för egen sjukdom/död	Oro egen sjukdom Oro för egen död
	Orolig för sjukdom hos någon barnet känner	Orolig för sjukdom/död mor-farföräldrar Orolig för sjukdom/död föräldrar och syskon
	Orolig för sjukdom/död hos gamla/riskgrupp	Orolig för sjukdom/död gamla/riskgrupp Orolig för sjukdom /död övriga
Existensiell oro, 13%	Orolig för framtid	Påverkad vardag länge Ekonomi Aldrig tar slut/blir som vanligt Hela jorden smittas Inget botemedel hittas
	Orolig för okontrollerad smitta	Alla dör Corona som varelse Smitta andra

Procenten i tabellerna adderas inte ihop till exakt 100% eftersom en del svar inte kunnat koda.

Resultat från kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på frågan: Finns det något med corona som du är orolig för?

Tema 13–18 år

	Kategori	Kod
Ingen oro, 21%	Ingen oro	Ingen oro
Oro för sjukdom/död, 63%	Oro för egen sjukdom/död	Oro egen sjukdom Oro för egen död
	Orolig för sjukdom hos någon man känner	Orolig för sjukdom/död mor-farföräldrar Orolig för sjukdom/död föräldrar och syskon
	Orolig för sjukdom/död hos gamla/riskgrupp	Orolig för sjukdom/död gamla/riskgrupp Orolig för sjukdom /död övriga
Existensiell oro, 13%	Orolig för framtid	Svårt att få jobb Aldrig tar slut/blir som vanligt
	Orolig för okontrollerad smitta	Hela jorden smittas Inget botemedel hittas Även yngre/barn smittas Smitta andra
	"Missing out"	Missa sommar/student Missa sin ungdom "Karantän" som varar länge
Oro för samhället, 6%	Generell oro för samhället	För stor belastning på sjukvården Förtroende för politiker/demokrati påverkas negativt Världsekonomin

Procenten i tabellerna adderas inte ihop till exakt 100% eftersom en del svar inte kunnat koda.

Vad är det bästa med corona?

Majoriteten av både unga 13–18 år och barn 4–12 år svarade att det bästa med corona är den sociala förändringen: 41 procent bland unga och 27 procent bland barnen uppgav det. Klimatförändringar var också ett vanligt svar som uppgavs av 24 procent av de unga och 26 procent av barnen.

Resultat från kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på frågan: Vad är det bästa med corona för dig?

Tema 4–12 år

	Kategori	Kod
Inget/vet ej, 25%	Vet ej	Vet ej
	Inget	Inget
Klimat, 26%	Mindre utsläpp	Minskat resande Bättre luft
	Miljö generellt	Bättre för miljön
Socialt, 27%	Förändring förskola/skola	Förskola/skola öppen Lugnare/lägre krav Får lättare vara hemma från förskola/skola
	Förbättrat umgänge	Mer tid med familj/föräldrar hemma mer Mindre närkontakt
	Förbättrad fritid	Slippa aktiviteter/mindre stress Lär sig nya saker Förändrade vanor
Hälsa, 20%	Hälsosammare liv	Spenderar mer tid utomhus Ökad hygien
	Barn blir ej sjuka	Barn blir ej sjuka Om sjuk immunitet
	Trygghetskänsla	Tryggt i Sverige/riktlinjer följs Minskar i antal Ingen i familjen smittats

Procenten i tabellerna adderas inte ihop till exakt 100% eftersom en del svar inte kunnat koderas.

Resultat från kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på frågan: Vad är det bästa med corona för dig?

Tema 13–18 år

	Kategori	Kod
Inget/vet ej, 23%	Vet ej	Vet ej
	Inget	Inget
Klimat, 24%	Klimatförbättringar	Klimatförbättringar
		Insikt om klimatförändringar
Socialt, 41%	Förbättring avseende skolan	Slippa pendla
		Skolan öppen
		Lugnare i skolan/lägre krav
		Distansundervisning
	Förbättring socialt	Behöver inte socialisera
		Mindre folk i offentlig miljö
Förbättring fritid	Bättre sammanhållning	
	Umgås mer med familjen	
Samhällsförändring, 8%	Förbättring fritid	Inställda evenemang/aktiviteter
		Mer tid utomhus
Hälsa, 1%	Bättre hygien	Bättre hygien
	Vikten av god sjukvård	Problem i sjukvården uppmärksammas
Hälsa, 1%	Barn/unga blir ej sjuka	Barn blir ej sjuka/mildare symtom
	Har själv ej smittats	Själv ej smittats

Procenten i tabellerna adderas inte ihop till exakt 100% eftersom en del svar inte kunnat koda.

Vad är det sämsta med corona?

Bland barnen var det vanligaste svaret oro för sjukdom/död 41 procent. Bland de unga svarade 48 procent att det sämsta med corona är att vardagen är påverkad.

Resultat från kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på frågan: Vad är det sämsta med corona för dig?

Tema 4–12 år

	Kategori	Kod
Inget/vet ej, 4%	Vet ej	Vet ej
	Inget	Inget
Sjukdom/död, 41%	Människor dör	Man kan dö/Människor dör Gamla blir sjuka och kan dö Far- och morföräldrar kan dö
	Människor sjuka	Tänk om barn också kan dö Rädd för corona på förskola/skola
Socialt, 23%	Får inte träffa mor- och farföräldrar	Får inte träffa mor- och farföräldrar
	Får inte vara med kompisar/släkt	Får inte träffa släkt Får inte leka med kompisar
	Fysisk distansering	Får inte kramas/måste hålla av avstånd
Vardagen, 29%	Får inte resa	Inställd resa
	Inställda aktiviteter	Inställd fritidsaktivitet Kan inte ha kalas
	Övriga regler	Stängda butiker/badhus/lekland etc.
Viruset, 2%	Att corona finns	Allt med virusets existens

Procenten i tabellerna adderas inte ihop till exakt 100% eftersom en del svar inte kunnat koda.

Resultat från kvalitativ innehållsanalys av barnens svar på frågan: Vad är det sämsta med corona för dig?

Tema 13–18 år

	Kategori	Kod
Sjukdom/död, 20%	Människor dör	Människor dör
	Oro för sjukdom/död hos närstående	Oro för sjukdom/död hos närstående
Socialt, 21%	Får inte träffa äldre släkt	Får inte träffa äldre släktingar Får inte träffa mor- och farföräldrar
	Får inte träffa kompisar	Får inte träffa kompisar
Vardagen, 48%	Skolan stängd	Skolan stängd
	Aktiviteter inställda	Fritidsaktiviteter inställda Skolavslutning/bal/student etc. inställt
	Regler/karantän	Ensamhet/isolering
		Inställda resor Social distansering
Samhället, 5%	Ekonomi	Samhällsekonomin
	Oro	Ensidig nyhetsrapportering Panik/oro i samhället
Allt, 3%	Allt	Allt
	Hela virusets existens	Att viruset finns

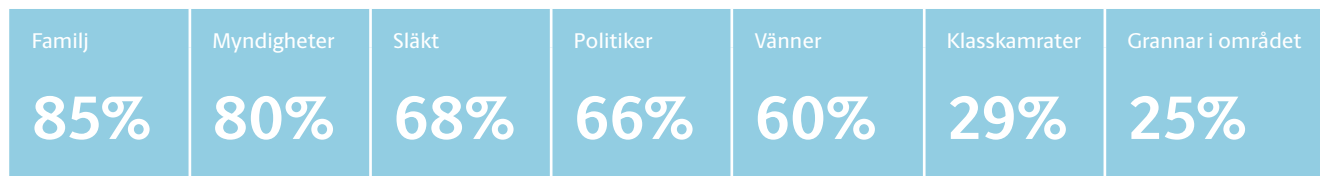
Procenten i tabellerna adderas inte ihop till exakt 100% eftersom en del svar inte kunnat koda.

Ungdomarnas tillit till, och behov av, information

Ungdomar generellt hade stor tillit till myndigheter när det gäller information om corona: 80 procent angav att de litar på myndigheter "helt och hållet" eller "ganska mycket". Vid närmare analys kunde vi se att det fanns en signifikant skillnad utifrån hur ungdomarna bodde: högst tillit till myndigheter hade ungdomar som bodde i villa och minst tillit (60 procent) hade de som bodde i hyresrätt. Tilliten är dock ändå hög och i nivå med tilliten till familjen. Även politiker får höga förtroendesiffror när det gäller coronainformation.

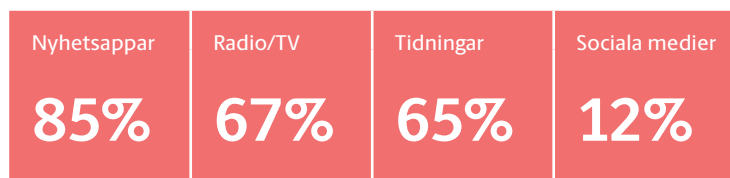
Hur mycket litar du på olika människor när de pratar om corona?

Ganska mycket/helt och hållet

Hur mycket litar du på följande medier när det gäller information om corona?

Ganska mycket/helt och hållet

När det gäller medier är det traditionella medier och nyhetsappar som får höga siffror, medan ungdomar förhåller sig mycket kritiskt i sina attityder till sociala medier som informationskälla. På frågan "Tycker du att det behövs tydligare information till ungdomar om corona?" svarade 55 procent att de vill ha "lite mer" information och 15 procent att de vill ha "mycket mer". Således uppger 70 procent av ungdomarna ett behov av mer information riktad till just dem.

Har barn och unga påverkats av coronapandemin?

Även om förskolan och skolan har hållit öppet så har barn påverkats tydligt av pandemin. Oro för sjukdom och död är mycket vanligt hos alla åldrar. En rubbad fritid och störda kamratrelationer, inställda aktiviteter, kalas och annat som barn och unga sett fram emot nämns ofta. Ungefär en femtedel av svaren på vad som är sämst med corona berörde det sociala livet som påverkades negativt. Att inte få träffa de äldre, att inte få vara med kompisar och att inte få kramas/vara nära var områden som barnen nämnde.

Saknar mormor och morfar. Jag vill leka med dem. Jag vill krama dem och vara inne hos dem.

4 år, Stockholm

En del barn har släktingar som drabbats.

Min morfar har dött av det. Han va gammal o sjuk men ändå. Jag kan inte gå på begravningen, det gör bara mamma.

12 år, Stockholm

Detta är förstås oundvikligt i en pandemi, men innebär att i varje skola och förskola kommer det att finnas barn som har äldre släktingar som gått bort i corona.

Andra barn är oroliga för sina föräldrar som jobbar inom sjukvården eller skolan.

[Orolig för...] Att mina föräldrar blir sjuka och har ngt problem som sätter dem i riskgruppen utan att de vet (min mamma jobbar även inom sjukvården).

16 år, Jönköping

Mamma är lärare. Jag vill inte att hon ska bli sjuk och åka till sjukhuset. Då får man inte träffa henne.

4 år, Stockholm

Även förskolans och skolans rutiner har förändrats, vilket barnen märker. Framförallt gäller det ökad hygien genom handtvätt och användning av handsprit, men även regler på raster och i matsalen.

Tillexempel i matsalen är det gränser på var man ska stå i kön. Man sitter också mindre personer på varje bord.

11 år, Halland

Vi måste tvätta händerna jätteofta och 20 gånger varje gång.

5 år, Uppsala

Det känns som att de flesta fattar vad som pågår. I min skola så tar alla handsprit innan maten och så vidare. Det är inte så svårt att förstå och gå efter de regler.

14 år, Gotland

För gymnasiestudenter har förutom påverkad fritid och kamratrelationer även vardagen och skolgången påverkats kraftigt, mer så än för de yngre som fått gå kvar i skolan.

[Det sämsta med corona är...] att behöva studera hemma och att hela familjen är hemma hela tiden varje dag. Jag upplever att jag inte får vara ifred på fritiden eller få studiero. Jag upplever att mina skolresultat försämrats sedan distansundervisning genomfördes.

18 år, Kronoberg

Hatar plugga på distans, bara sitta framför dator, inte träffa någon under hela dagen, föräldrar kan inte jobba hemma så jag är ensam hemma. Går el-energi program och alla tekniska ämnen försvann. Favorit lärare sjuk-skriven med Covid.

16 år, Uppsala

Corona är något som påverkar mina studier extremt mycket. Till en början tänkte jag att det skulle vara skönt att plugga hemma med tanke på att man skulle ha en liten större frihet i att lägga upp plagget på sitt vis. Men efter bara en vecka med distansundervisning kände jag mig mer stressad än innan.

18 år, Jämtland

Det är inte heller alltid helt lätt att förstå varför man valt att stänga just gymnasiet:

Jag tror att många ungdomar är besvikna och förvirrade på råden och restriktionerna som har tagits. Många i gymnasiet känner sig felbehandlade då de ha fått ta väldigt stort ansvar och fått offra mycket jämfört med andra i samhället. När shoppingcentrumen och grundskolorna t.ex. fortsätter som vanligt och gymnasieeleverna är tvunga att vara hemma och studenten i princip blir inställd är det svårt att förstå regeringen och folkhälsomyndighetens m.m. beslut.

18 år, Kronoberg

Samtidigt reflekterar många ungdomar över påverkan på sina liv i förhållande till det större sammanhanget. Det är ofta ett moget resonerande där den egna besvikelsen sätts i perspektiv.

Det sämsta är förstås alla de människor som drabbas hårdast av viruset. Visst, jag kan inte gå till skolan eller träffa mina kompisar som vanligt, vilket suger, men jämfört med de smällar som så otroligt många andra drabbas av, är mina problem ingenting i jämförelse.

17 år, Stockholm

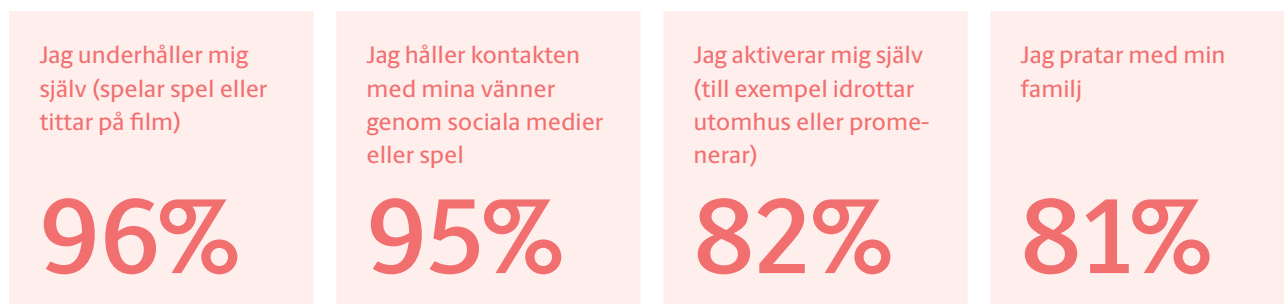
Att det är hemskt hur det spridits så pass fort och tar så många liv, men samtidigt tycker jag framförallt att det är jobbigt för mig då det här är den våren som ska vara en av de bästa i mitt liv (ska ta studenten) och nu missar vi allt p g a detta.

18 år, Uppsala

Många gymnasiestudenter har fått ta ett stort ansvar och jobba hårt för att klara sina studier och fortsätta må bra.

Vad gör du för att må bra under coronatiden?

Åtgärder som ungdomar 16–18 år vidtar för att må bra under pandemin.

Samtidigt har pandemin gett viktiga insikter om skolan. Hela 23 procent uppger att de tycker att distansundervisningen har viktiga fördelar, som att slippa pendla långt, kunna ha en lugn miljö, göra skolarbete i sin egen takt, ha sovmorgon och hinna ta promenader på lunchen. Eller helt enkelt:

”

*Att jag slipper
alla jobbiga idioter
på min skola.*

17 år, Blekinge

Kan även barn 4–6 år svara meningsfullt på öppna frågor om pandemin?

Svaret på frågan var inte givet när vi påbörjade undersökningen. Man kanske trodde att barn var "lyckligt ovetande", förskönade av allt som pågick eftersom förskolor och skolor hållits öppna som en tydlig del i den svenska strategin. Nu vet vi att de inte bara har påverkats utan att barn 4–6 år förmår att uttrycka sina tankar och känslor på ett mycket bra sätt, bara de ges tillfälle och får öppna frågor. Längs vägen fick vi höra att många föräldrar förvånades över hur mycket tankar deras barn hade om corona. Här är ett par exempel på hur barn 4–6 år har svarat på de öppna frågorna i enkäten.

Vad tänker du om corona?

Att det kanske är roligt att få corona för då får man vara hemma och leka och mysa i sängen.

4 år Stockholm

Att jag inte vill ha det. Det är inte farligt men jag vill inte för då smittar man nån och så kan man bli sjuk av det också.

4 år Västra Götaland

Vad är det bästa med corona för dig?

Att vi barn har mindre risk att dö om vi får corona.

6 år, Stockholm

Att föräldrar måste jobba hemma, för då kan man vara med dom mer. Bra att man inte flyger för det kommer mindre avgaser och sånt i skogar och naturen.

5 år, Skåne

Att jag varit utomhus mycket mera nu.

5 år, Västmanland

Vad är det sämsta med corona för dig?

Att jag inte kan vara med morfar om jag ska vara med mina kompisar. Att det inte kändes bra när min kompis hostade rakt ut vid matbordet, eftersom corona är i farten och jag trodde att jag fick corona då. Att min cirkusträning är inställd och att man inte får vara med folk och samlas. Att jag inte får träffa alla våra gamla.

6 år, Uppsala

Om man inte kan jobba hemifrån är det superlätt för corona att hoppa på någon, till exempel om man måste analysera människors blod.

5 år, Östergötland

Att gamla kan bli sjuka. Att gamla inte får gå ut. Man får inte handla i affären för corona kan smitta alla om det är trångt.

4 år, Stockholm

Finns det något med corona som du är orolig över?

Jag är rädd för corona på dagis, rädd att det ska komma en droppe med corona på mig.

5 år, Västernorrland

Ja. Att någon ska dö. Att jag inte kan se corona för att de är pyttesmå.

4 år, Stockholm

Jag är orolig för att någon ska dö av mina kompisar, för det gillar inte jag. För jag gillar inte om nån dör, det är jättetråkigt tycker jag.

4 år, Östergötland

Vad kan vi lära oss utifrån barn och ungas tankar om corona?

Man brukar säga att barn är framtiden. Låt oss nu för ett ögonblick ta detta på största allvar och ställa oss frågan: Hur ska framtiden se ut om barnen får bestämma? Och hur ska vi se på barn och unga som mottagare av samhällsinformation vid framtida kriser?

Social hållbarhet

Familj

Pandemin har gjort att många barn har fått mer tid med sina familjer. Naturligtvis finns det barn som drabbas av våld och mer utsatthet, vilket socialtjänsten rapporterat om under våren. I UNICEFs undersökning⁶⁾ av barn 12–15 år i Stockholms kommun upplever en del barn minskad egen tid och att föräldrarna har synpunkter på att barnen använder för mycket skärm och att det känns jobbigt att inte få sköta sin egen fritid. Så kan det förstås vara och sådana kommentarer förekommer även i vår undersökning. Men i enkäten uppgav 11 procent av både barnen och ungdomarna att mer tid med familjen är det bästa med pandemin.

” Vi är mycket mer med familjen, mina föräldrar jobbar hemma så vi kan äta frukost och middag tillsammans. Det brukar vi nästan aldrig göra eftersom dom kommer hem sent på kvällarna och åker tidigt på morgonen. 13 år, Stockholm

Att umgänget över generationsgränserna är vanligt och viktigt för barn och unga avspeglas i att den vanligaste negativa förändringen socialt var att inte kunna träffa sina mor- och farföräldrar eller äldre släktingar. Sverige beskrivs ofta som ett land där individualismen värderas högt och exempelvis är generationsboende ovanligt i Sverige. Men det hindrar inte att den äldre generationen uppenbarligen utgör en viktig del i barnens liv. Mor- och farföräldrar är svårt saknade och barnen är oroliga för dem: för att de ska bli sjuka och dö, men också för hur de ska klara av isoleringen.

” [Orolig för...] min mormor o morfars mående i karantän, sjukt länge har dem suttit. 16 år, Västmanland

Hur vill vi leva våra familjeliv efter pandemin? Ska vi gå tillbaka till att stressa, pendla, resa ofta i jobbet, tvinga barnen att åka långt till skolan varje dag, aldrig vara hemma när de kommer hem från skolan, stressa iväg på aktiviteter, inte hinna äta måltider tillsammans? Eller vill vi ha något annat?

Och om vi förändrar vår livsstil, blir det bara förbehållet de barn vars föräldrar har möjlighet att arbeta hemifrån att få ett bättre familjeliv med mer tid för varandra?

Trängsel och stress

Intressant nog är det många barn, både yngre och äldre, som kommenterar att en fördel med corona är att trängseln på offentliga platser, affärer och kollektivtrafiken minskat. Hur barnanpassade är våra offentliga rum egentligen?

” Att det blir lugnare och tystare i samhället och att klimatet blir bättre. 12 år, Uppsala

Skolstress är något alldeles påtagligt i barnens svar och har satts i relation till det otydliga betygssystemet⁷⁾. Det positiva med corona blir då att slippa stressen i skolan, inte minst de nationella proven. Ungefär en fjärdedel ser viktiga fördelar med distansundervisning och tycker att de får mer tid för träning och fritid, kan disponera sin tid själv och en del beskriver bättre närvaro och/eller bättre prestation.

” Att få gå över till distansundervisning. Skolan är stressig och det var välbehövligt att få vara i hemmamiljö. Det är även tillfälle att prova på om distansutbildning passar en själv eller inte. 18 år, Blekinge

Kan vi tänka oss mer flexibilitet i skolan och kombinera distansundervisning med lektioner på skolan? På så vis skulle fördelarna med distansundervisning utnyttjas samtidigt som det viktiga sociala umgänget och strukturen i skolan behölls.

⁶⁾ <https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/kartlaggning-kring-hur-barns vardag-paverkas-av-coronapandemin>

⁷⁾ Högberg B, et al. Consequences of School Grading Systems on Adolescent Health: Evidence from a Swedish School Reform. Journal of Education Policy 2019: 1-23.

Klimatet – Gretas generation

Det är väldigt tydligt att det här är Gretas generation där klimatfrågan står högt på agendan. Bland barn 4–12 år uttryckte 26 procent klimatet eller miljön som "det bästa" med coronapandemin. Bland ungdomarna var andelen som svarat att påverkan på miljön/klimatet är det bästa med corona 21 procent.

Många ungdomar är förhoppningsfulla över att insikten att det visst går att leva på ett annat sätt ska förändra världens förmåga att uppnå klimatmålen. Det går heller inte att ta miste på graden av angelägenhet.

” Att folk lagt om sina resevanor är positivt för miljön, uppenbarligen, så det glädjer mig väl att vi för tillfället släpper ut mindre växthusgaser än vad vi vanligtvis gör, (...) Jag hoppas på att denna omvälvning för företag och industrier leder till att vi styr in på ett grönt spår framöver – annars är vi körda, corona eller ej, om vi inte uppnår våra klimatmål snart. 18 år, Uppsala

Hur bra klimatet påverkas, jag har ofta ångest över hur dåligt miljön mår men när så många varit i lockdown och karantän så har mycket mindre bilar och flygplan används vilket har varit jätteskönt. Sen dessutom har många industrier som släpper mycket avgaser varit stängda. 16 år, Stockholm

Greta Thunberg skröder inte orden och det gör inte heller hennes generationskamrater. En "hard reset" är kanske vad som behövdes i klimatarbetet?

” Jag tänker att detta är ett oundvikligt problem som förr eller senare skulle drabba oss människor. Jag finner att världen har tagit sig samman och tagit flera viktiga beslut. Jag ser detta som en hard reset för många aspekter i samhället (ekonomi, politik, miljö etc.) 17 år, Blekinge

Det finns en förhoppning om att hela världen kan komma att samarbeta för en bättre miljö och en bättre framtid. Kan man samarbeta och hjälpas åt under en pandemi så finns det väl hopp om att samma kan gälla klimathotet?

” Att världen vaknar upp och inser att man inte kan leva som man gör idag. 17 år, Kronoberg

” Att folk samarbetar mer om hur man ska lösa detta. Det är också bra för miljön. Folk kan inte resa mer. 12 år, Uppsala

” Sammanhållningen man kan se mellan människor i världen. Att se människor från alla möjliga olika land jobba tillsammans mot ett gemensamt mål och försöka skydda varandra är vackert. 16 år, Skåne

Om barnen får bestämma så tar vi oss samman en gång för alla. Vi slutar leva på ett sätt som ger ungdomarna ångest och tar ifrån de hoppet om en framtid fri från naturkatastrofer och pandemier.

Ojämlighet förstärks – vi måste agera för att skydda de sårbara familjerna

Hälsans bestämningsfaktorer avgör både hur olika gruppers hälsa blir, men också hur sjukdomar och kriser slår mot olika grupper i samhället. Eller med andra ord:

” Det är en hemsk situation som påverkar många ekonomiska situationer, hälsa och rädsla. 14 år, Gotland

Det framkom tidigt i pandemiförloppet att vissa utsatta områden i Sverige drabbades hårdare och så har det förblivit. Nyligen publicerade Expressen⁸⁾ en artikel där olika områden i Stockholm jämfördes. Socialt utsatta områden drabbades hårt, med mångdubbelt fler fall än i rika områden. Det gör att en kris som coronapandemin får större och gravare konsekvenser i grupper som har mindre resurser i samhället.

⁸⁾<https://www.expressen.se/nyheter/qs/koderna-avslojar-har-smittas-flest>

” Jag tror att det är fel att till störst del begränsa ungdomar som ska vara hemma ensamma, kanske inte har bra förhållanden hemma eller att familjen inte har råd med mat. Många ungdomar blir deprimerade och vad gör Sverige åt det? 18 år, Uppsala

Oro för ekonomin förekom hos 2 procent av ungdomarna och 0,4 procent av de yngre barnen. För det mesta handlade det om en mer allmän oro för ekonomin i Sverige eller i världen, ibland kopplad till möjligheten till egen försörjning. Men i vissa fall gällde det oro för familjens ekonomi.

” Jobbigt för min mamma och våran ekonomi, mina syskon kan heller inte få tag på sommarjobb. 12 år, Östergötland

Ett annat återkommande problem är psykisk ohälsa som förvärrats av pandemin.

” Jag är jätteorolig för att någon i min närhet ska bli allvarligt sjuk, dö eller få stora ekonomiska förluster. (...) Ångesten blir starkare och starkare och jag gråter flera gånger varje dag. 17 år, Stockholm

Precis som sjukdomar fördelas ojämlikt, så gör även dödligheten det. En studie från England tyder på att socioekonomiskt utsatta grupper drabbas betydligt mer.⁹⁾ I Sverige finns en bekräftad överdödlighet på 220 procent bland personer födda i länder varifrån många nyligen har invandrat som flyktingar, enligt en färsk artikel i Läkartidningen¹⁰⁾. Det innebär att fler barn i socioekonomiskt utsatta områden kommer att ha förlorat delar av sin familj i covid-19.

Existentiella frågor

Många ungdomar (60 procent) uppger att de tänker på de viktiga sakerna i sitt liv för att må bättre under coronatiden.

” Det bästa med corona är (...) att man uppskattar saker i livet som man kanske tänkte var en självklarhet förut. 14 år, Uppsala

Det kan leda till viktiga insikter om sig själv och sin plats i världen.

” Jag kan kanske också hoppas på att vi blir förmögna att kritisera och förändra det hamsterhjul många människor så ohållbart lever i när vi kliver utanför vår egen vardag och kan se oss själva ur ett annat perspektiv. Det är viktigt att inte stressa igenom hela livet och aldrig ta hand om sig själv eller lyssna på sin kropp, och jag hoppas att dessa tider av låg stimulans kan göra oss som folk bättre på att "ha tråkigt" och förvalta egentid, hålla på mindre med våra sociala medier och bli bättre på att umgås med oss själva. 18 år, Uppsala

Det gör också att mycket av det man tog för givet ifrågasätts och nya svar behöver finnas.

” Sen känns det också väldigt konstigt och abstrakt. Något liknande har inte inträffat världen varken under min, mina föräldrars eller ens mina mor- och farföräldrars livstid, vilket gör att det känns så överkligt. Det känns konstigt att de som man förlitar sig på, sina föräldrar, politiker, vet lika lite som jag och är lika oroliga som jag. Det känns så olustigt att inte veta vad som kommer hända, hur länge det kommer att pågå och vilka konsekvenser det kommer få. 17 år, Stockholm

Över 60 procent av barn 4–12 år var oroliga för att en äldre släkting till dem skulle bli sjuk eller dö av covid-19. Även bland de yngsta barnen var oro för död – släktingars, föräldrars eller sin egen – vanlig. Det framkommer således att även de yngre barnen har tankar om döden och på så vis ger pandemin en möjlighet att ha allvarliga existentiella samtal med barn och unga om viktiga saker i livet.

"Gravplatsen". Formerna är gravar för alla som dött av corona, de som är hjärtformade är de bebisar som dött. I mitten av alla gravar står ett torn, det gör det på kyrkogårdar. 5 år

⁹⁾ Whitehead M, Barr B, Taylor-Robinson D. Covid 19: we're not "all in it together" – less privileged in society are suffering the brunt of the damage. BMJ Opinion, May 22, 2020

¹⁰⁾ <https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/artiklar-1/originalstudie/2020/06/stora-skillnader-i-overdodlighet-varen-2020-utifran-fodelseland>

Barn som informationskonsumenter

När samhället befinner sig i en kris och media rapporterar dygnet runt blir barn och unga också mediekonsumenter – mer eller mindre frivilligt. Enligt SVTs rapport¹¹⁾ om Mediebarometers preliminära siffror för 2020 ökade ungas medieanvändning under februari–april i år, mest hos barn 9 till 14 år. Ökningen syntes främst inom traditionella medier. Detta stämmer väl med det vi kunde se i vår undersökning; när det gäller information om corona har de unga högst tillit till traditionella nyhetsmedier, inte sociala medier.

Information är dock inte detsamma som kunskap och även om unga föredrar traditionella medier framför sociala medier krävs det en del tidigare kunskaper och erfarenhet för att kunna värdera informationen och sätta den i ett sammanhang. Annars är risken att det känns överväldigande:

” Det är för mycket information, det gör mig orolig. På nyheterna pratar de bara om allt dåligt som har hänt med corona viruset, de säger aldrig något bra. Jag vill veta mer om vad som händer i miljön och hur det påverkar på ett bra sätt. 10 år, Halland

” Det finns inte plats för något annat på nyheterna eller i verkligheten. Allting är så dystopiskt. 15 år Uppsala

” När Corona precis hade kommit så drömde jag om att min familj och jag blev sjuka och dog varje natt men sedan läste jag på en sida med information om hur det funkar och då kändes det bättre. Jag började med att bara höra saker från kompisar i skolan och såg rubriker i kvällstidningar och det skrämde mig väldigt mycket. 14 år, Västra Götaland

Därmed är det inte särskilt förvånande att på frågan om vilka saker ungdomar gör för att må bra under pandemin svarade hälften ja och hälften nej på om de söker efter information om corona, utan skillnad i åldrarna. Dessutom svarade 70 procent att de försöker att inte tänka så mycket på pandemin för att må bra. Således är nyhetskonsumtionen av nyheter avsedda för en vuxen publik tveeggad för barn och unga i tider av kris.

Ett annat problem med kommunikation som inte riktas direkt till ungdomar är att de riskerar att inte känna delaktighet.

” Jag tycker det är ganska uttjat på nyheterna och tråkigt att höra på. 13 år, Stockholm

Oavsett vad barn och unga tycker om nyhetsflödet så tar de del av vår gemensamma berättelse om den här historiska händelsen – men är de en del av den?

Ett uppfriskande exempel är Hugo från Gotland som fick publicera sin serieteckning i Dagens Nyheter (se nedan).

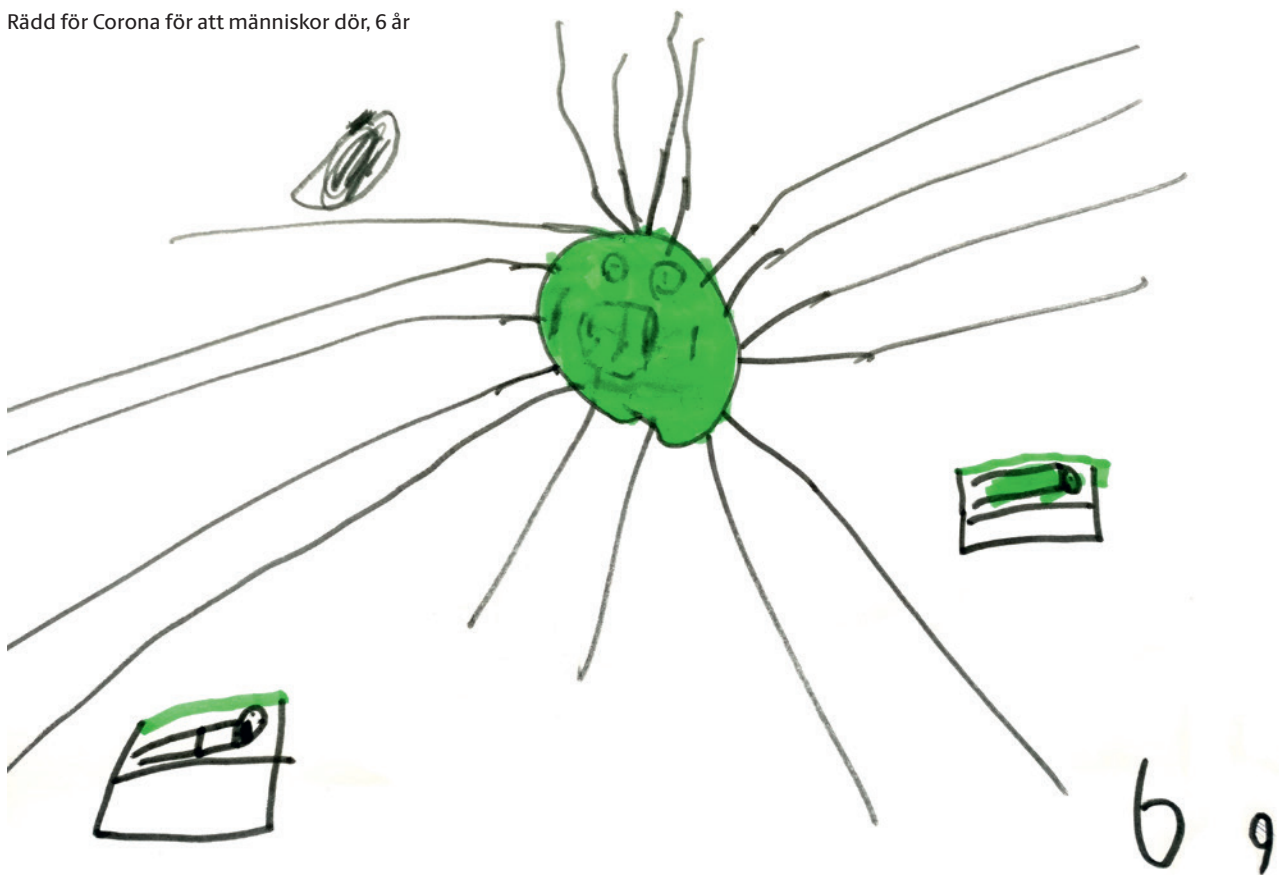
Ett annat exempel på initiativ som sätter barn och unga i fokus är Minibladets¹²⁾ (Sydsvenskan) inbjudan till "Rapport från viruslandet" där barn och unga fick skriva texter och skicka in bilder eller ritningar. Som utsända "reportrar" på ett uppdrag rapporterade barn om livet i viruslandet. Många av de teman som vi fångat upp i vår enkät fanns även där; saknaden av umgänge med släkt och kompisar, det jobbiga med att hela tiden behöva tvätta händerna, förändringar i skolans rutiner och glädjen över att klimatet och naturen får en chans att återhämta sig. Bilderna och texterna finns på Minibladets webbsida och utgör en offentlig dokumentation av barns röster i pandemin.

¹¹⁾ <https://www.svt.se/kultur/mediebarometern-okad-nyhetskonsumtion-bland-barn-under-coronamanaderna>

¹²⁾ <https://sydsvenskan.minibladet.se/rapport-fran-viruslandet-landningssida/barns-roster-om-coronaviruset>

En seriestrip om covid blev publicerad i DN Namn o Nytt.

En "jättejättejätteläskig corona som har ingen kropp och äter människor"

Hur ser vi på de yngsta barnen som mottagare av information i samhällskriser? Antagligen inte alls. Men barn kan inte annat än vara en del av den ständiga medierapporteringen, eller som en deltagare uttryckte det:

”Dom babblar om Corona hela tiden på radion.
7 år, Skåne

I en undersökning av Rädda Barnen¹³⁾ fann man att en viktig informationskälla för barn 7–12 år var TV/Lilla Aktuellt. Även Folkhälsomyndigheten hade redan i april lagt ut barnanpassad information, även om det inte är anpassad till de yngsta barnens behov.

Av vår studie är det tydligt att även väldigt unga barn hade redan tidigt i förloppet tagit till sig information från media. De var oroliga för sina husdjur när det kom rapporter om smittade djur. De var oroliga för att astronauterna inte skulle vilja komma tillbaka till jorden där det finns

corona när rapporterna om den första kvinnliga astronautens återkomst till jorden prydde löpsedlarna. De förstod att mormor och farfar kunde dö av viruset, men att barn inte blev så sjuka. Eller?

”Jag är orolig att forskarna tagit fel och att även unga kan dö. 6 år, Örebro

Både i vår enkät och i de bilder som kommit till oss framgår det att barn 4–7 år försöker förhålla sig till viruset som en slags sagofigur: ett läskigt monster som inte syns. Barnen behöver mötas där de är, i sina rädslor och tankar, även om vi som vuxna kanske är precis lika rädda. Men vi kan inte för den sakens skull lämna de yngre barnen därhän.

”Jag är orolig för att Corona kan finnas överallt och kan komma över hela ens kropp och över hela världen.
5 år, Stockholm.

¹³⁾ <https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad-kunskap/digifritids/digifritids-rapport.pdf>

Vi behöver kunna kommunicera med de yngsta barnen genom sagor och berättelser där både korrekta fakta om viruset och dess spridning framgår, så gott man vet just då, men där det också finns utrymme för existentiella funderingar om framtiden, döden och de viktiga sakerna i livet.

Att ge uppdrag till någon att snabbt skriva en berättelse för barn är kanske inte det första myndigheterna tänker på

i en kris, men det bör man nog göra. En text med bilder är något föräldrar och pedagoger kan använda för att samtala med barnen och försöka göra det obegripliga begripligt.

Ett sätt är också att låta de yngre barnen vara med och själva påverka vad som sägs. På ett foto vi fick in tog ett barn initiativet att sätta upp en egen skylt med "corona-information".

En dag skrev jag en skylt och satte framför vårt hus där jag skrev "Dåliga Coronavirus, grannar visst?" Några grannar som bor i lägenhet hade satt upp en skylt om att tvätta händerna och jag ville göra en egen skylt. 5 år

Vi vill tacka alla barn och föräldrar som har bidragit med sina svar! Vi vet att bakom svaren finns många fina samtal föräldrar och barn emellan. På så vis hade vi redan uppnått en del av studiens syfte; att få fram barns egna röster om coronapandemin.

Genom svaren har vi ännu en gång fått uppleva att barn och unga både kan och vill dela med sig av sina tankar om viktiga frågor. Man brukar säga att barn är framtiden. Låt oss nu för ett ögonblick ta detta på största allvar och ställa oss frågan: hur ska framtiden se ut om barnen får bestämma? Vad har den här krisen lärt oss som är värt att ta vara på?

Anna Sarkadi

Professor i socialmedicin
Uppsala universitet